

NEMIS TILINI O'QITISHDA REFLEKSIV KOMPETENTSIYANI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI

Qodirov Akmal Hojimatovich

Andijon davlat pedagogika instituti

Amaliy xorijiy tillar kafedrası dotsenti,

Annotatsiya. Zamonaviy til ta'limi paradigmasida refleksiv kompetentsiyani rivojlantirish xorijiy tilni o'zlashtirish jarayonining samaradorligini oshirishda muhim mezonlardan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada nemis tili talabalari orasida refleksiv kompetentsiyani shakllantirish va rivojlantirishga xizmat qiluvchi ilg'or usul va strategiyalar tizimli tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida zamonaviy adabiyotlar va ilmiy manbalar chuqur tahlil qilinib, pedagogik innovatsiyalar doirasida refleksiv ta'lim texnologiyalarining samaradorligi baholanadi. Olingan empirik natijalar shuni ko'rsatadiki, aks ettiruvchi amaliyotlar, talaba shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim modeli va interaktiv hamkorlik usullarining integratsiyalashuvi nemis tili o'rganish jarayonida refleksiv kompetentsiyani sezilarli darajada rivojlantirish imkonini beradi. Mazkur yondashuvlar xorijiy til ta'limining metodologik asoslarini takomillashtirishga hamda o'qitish jarayonining sifatini oshirishga xizmat qilishi mumkin.

Kalit so'zlar: refleksiv tafakkur, strategiyalar, rolly o'yin, integratsiya, pedagogik mexanizm

Zamonaviy ta'lim jarayoni shiddat bilan o'zgarib borayotgan jamiyat ehtiyojlariga mos holda shakllanmoqda. Ayniqsa, chet tillarini o'qitishda nafaqat lingvistik bilimlarni o'zlashtirish, balki talabalarining refleksiv tafakkurini rivojlantirish ham dolzarb masalalardan biri sifatida maydonga chiqmoqda. Refleksiv kompetentsiya – bu shaxsning o'z bilim va tajribalarini tahlil qilish, o'quv faoliyatidagi kuchli va zaif tomonlarini anglash, o'z o'rganish strategiyalarini optimallashtirish hamda yangi bilimlarni ongli ravishda qabul qilish qobiliyatidir. Ushbu kompetentsiyani rivojlantirish nemis tilini o'qitish jarayonining ajralmas qismiga aylanishi lozim.

Refleksiv kompetentsiya – bu til o'rganish jarayonining muhim tarkibiy qismi bo'lib, u talabalarga o'z o'quv faoliyatini tanqidiy tahlil qilish, mustaqil ravishda takomillashtirish yo'nalishlarini belgilash va o'quv jarayonida uchraydigan muammolarni hal etish strategiyalarini ishlab chiqish imkoniyatini taqdim etadi. Ayniqsa, nemis tilini o'rganishda ushbu kompetentsiya hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi, chunki ushbu tilning murakkab grammatik tizimi, boy leksik resurslari va murakkab sintaksisi talabalar uchun muayyan qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin. Shu sababli, nemis tilini o'rgatuvchi pedagoglar o'quv jarayonida refleksiv kompetentsiyani shakllantirish uchun innovatsion yondashuv va metodlardan foydalanishlari zarur. Ushbu maqolada nemis tili talabalari orasida refleksiv kompetentsiyani rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali strategiyalar tahlil qilinadi.

Tadqiqot usullari

Mazkur tadqiqot doirasida turli manbalar tahlili, ta'lim metodlarining qiyosiy o'rganilishi hamda ularning sinf sharoitida qo'llanilish natijalarini baholash kabi aralash metodologik yondashuvdan foydalaniladi. Avvalo, adabiyotlarni ko'rib chiqish orqali refleksiv kompetentsiya tushunchasining nazariy asoslari va til o'rganish jarayonidagi ahamiyati o'rganiladi. Shuningdek, nemis tilini o'qitishda qo'llaniladigan reflektiv yondashuvlar, talabalarga yo'naltirilgan metodlar hamda tengdoshlararo o'rganish strategiyalarining samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari esa bevosita sinf sharoitida tajribaviy sinovdan o'tkazilib, baholanadi.

Tadqiqot natijalari va tahlil

Refleksiv kompetentsiyani rivojlantirish talabalarga nafaqat til o'rganish jarayonida, balki umumiy akademik hamda kasbiy rivojlanishda ham muhim ta'sir ko'rsatadi. Ushbu kompetentsiya shaxsning o'z bilim, qadriyat va qarashlarini tahlil qilish qobiliyatini rivojlantirib, boshqalar nuqtai nazarini anglash va hurmat qilish ko'nikmalarini shakllantirishga yordam

beradi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, quyidagi strategiyalar talabalar orasida refleksiv kompetentsiyani rivojlantirishda samarali natija bergan:

1. O'z-o'zini aks ettirish faoliyatlarini rag'batlantirish

Talabalarining o'z til o'rganish tajribasi, shaxsiy fikr va qarashlari ustida mulohaza yuritishlarini rag'batlantirish zarur. Bu jarayon kundalik jurnal yozish, kichik guruhlarda muhokamalar o'tkazish yoki refleksiv yozma topshiriqlar orqali amalga oshirilishi mumkin.

2. Aks ettiruvchi savollar va muhokamalar.

O'quv jarayonida ochiq savollar va chuqur tahliliy muhokamalar orqali talabalarni fikrlashga undash muhim. Masalan, "Bugungi darsda qanday yangi narsalarni o'rgandingiz?" yoki "Bu bilim sizning til o'rganish strategiyalaringizni qanday o'zgartiradi?" kabi savollar ularning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi.

3. Tengdoshlararo va fikr almashish

Talabalar o'zaro fikr almashish, bahs-munozaralar tashkil etish orqali refleksiv tafakkurlarini rivojlantirishlari mumkin. Guruhiy muhokamalar, rolli o'yinlar va hamkorlikda yozish amaliyotlari orqali ularning o'z tajribalarini baholash va tahlil qilish qobiliyatlari ortadi.

4. Refleksiv portfoliolar yuritish

Talabalar o'z o'quv jarayonini nazorat qilish, o'zgarishlarni kuzatish va taraqqiyotini baholash uchun shaxsiy portfoliolar yuritishlari mumkin. Bu usul ularga o'z yutuqlari va kamchiliklarini chuqurroq anglashga yordam beradi.

O'qituvchilar o'z pedagogik amaliyotlarida refleksiv kompetentsiyani rivojlantirishni maqsad qilgan holda, talabalar bilan fikr va tajriba almashish jarayonida aks ettirish metodlarini modellashtirishlari zarur. Bunga sinf muhitida interfaol munozaralar tashkil etish, aks ettiruvchi yozuvlar misollarini taqdim etish va talabalarining fikrlash jarayonini faol rag'batlantirish orqali erishish mumkin.

Shuningdek, o'quv jarayonida turli madaniy va ijtimoiy muhitlarning istiqbollari hamda tajribalarini aks ettiruvchi xilma-xil materiallardan foydalanish talabalarni dunyoqarashini kengaytirish, turli nuqtai nazar va qadriyatlarni anglash hamda ularni hurmat qilish kompetentsiyasini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tanqidiy fikrlashni shakllantirish esa o'quv jarayonining asosiy tarkibiy qismi bo'lib, talabalarni mavjud taxminlarni tahlil qilish, noto'g'ri qarashlarga shubha bilan yondashish, ma'lumotlarni izchil tahlil qilish va muqobil fikrlarni ko'rib chiqish orqali ilmiy tafakkurlarini mustahkamlashga yo'naltirilishi lozim. Bu jarayon bahs-munozaralar, dalillarga asoslangan tahlillar va tadqiqotga yo'naltirilgan vazifalar orqali amalga oshirilishi mumkin.

Bundan tashqari, talabalar o'zaro hamkorlik qilishlari va o'qituvchi bilan faol muloqot olib borishlari uchun qulay shart-sharoit yaratish talab etiladi. Sinf muhokamalari, guruh loyihalari va jamoaviy tahlillar ushbu jarayonni kuchaytiruvchi asosiy pedagogik mexanizmlar sifatida namoyon bo'ladi.

Zamonaviy texnologiyalarni o'quv jarayoniga integratsiya qilish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Talabalarining refleksiv tafakkurini rivojlantirish va tanqidiy tahlil qilish ko'nikmalarini oshirish maqsadida onlayn munozara platformalari, raqamli vositalar hamda interaktiv ta'lim dasturlaridan foydalanish samarali yondashuvlardan biri bo'lishi mumkin.

Empirik tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatdiki, aks ettiruvchi amaliyotlar, talabalarga yo'naltirilgan o'qitish strategiyalari va tengdosh o'rganish metodlari nemis tilini o'rganuvchilarning refleksiv vakolatlarini sezilarli darajada rivojlantiradi. Jurnal yuritish, o'z-o'zini baholash va tengdosh fikr-mulohazalarini tahlil qilish kabi usullar talabalarga o'quv jarayonidagi kuchli va zaif tomonlarini anglash, o'z bilimlarini tahlil qilish hamda individual rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish imkoniyatini taqdim etadi.

Shuningdek, vazifaga asoslangan ta'lim, loyihaviy ta'lim va muammoli ta'lim kabi talabalarga yo'naltirilgan metodologiyalar ularning faolligini oshirib, o'quv jarayoniga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytiradi. Guruh muhokamalari, tengdoshlarni o'qitish va hamkorlikda o'rganish metodlari esa talabalarining refleksiv fikrlash qobiliyatini mustahkamlovchi ijtimoiy o'zaro ta'sir, muloqot va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Muhokama va xulosa

Mazkur tadqiqot natijalari nemis tilini o'rganuvchilar orasida refleksiv kompetentsiyani shakllantirishning dolzarbligini ta'kidlaydi va ushbu maqsadga erishish uchun samarali strategiyalarni tavsiya etadi. Olingan natijalar til o'rganish jarayonida aks ettiruvchi amaliyotlarning, talabalarga yo'naltirilgan o'qitish metodlarining va tengdosh o'rganish strategiyalarining samaradorligini ko'rsatgan ilgari o'tkazilgan tadqiqotlar bilan hamohangdir.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, nemis tilini o'qitish jarayonida innovatsion va talabalar ehtiyojlariga moslashtirilgan yondashuvlarni qo'llash zarur. Bu nafaqat ularning refleksiv tafakkurini rivojlantirishga, balki o'quv jarayonini yanada samarali va mazmunli qilishga xizmat qiladi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, nemis tilini o'rganishda refleksiv kompetentsiyani rivojlantirish talabalarining akademik muvaffaqiyatini oshirish bilan bir qatorda, ularning tanqidiy fikrlash qobiliyatini ham shakllantiradi. Shu bois, innovatsion o'qitish metodlarini qo'llash orqali refleksiv kompetentsiyani rivojlantirish ta'lim jarayonining ajralmas qismi bo'lishi lozim. Pedagoglar o'quvchilarning o'z bilim jarayonini tahlil qilishga yo'naltirilgan faoliyatlarga ko'proq e'tibor qaratishlari muhim.

Adabiyotlar.

1. Qarshi davlat universiteti roman-german filologiyasi fakulteti nemis tili va adabiyoti kafedrası Mamatqulova Nigora 23-bet
2. <https://yuz.uz/news/maktablarda-nemis-tilini-oqitish-sifati-oshiriladi>
3. <http://library.ziyonet.uz/ru/book/download/13388>
4. "Science and education" Scientific Journal
5. "Xalq ta'limi tizimida onlayn ta'lim berish faoliyatini yanada takomillashtirish to'g'risida" qaror
6. Shomansurov Shorasul "Maktabgacha ta'lim jarayonida xorijiy tillarni o'qitishning zamonaviy metodikasi – Xitoy tajribasida" 2018y
7. Beknazarova, I. Yo., Jo'rayeva, D. U. General Theoretical Issues of Indirect Naming (Based on the English Language) // Scientific Bulletin of Samarkand State University. – 2024. – No. 6 (148/2), Humanities Series. – P. 76–84. – URL: <https://axborotnoma.uz/research/3247/>
8. Мардонова, С. 2024. Семантическое развитие глаголов “feorrian, fursian, feorsian” и глаголов направления, которые включаются в 4 категории древнеанглийского языка. Зарубежная лингвистика и лингводидактика. 2, 5/S (ноя. 2024), 411–420. DOI:<https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol2-iss5-pp411-420>.
9. Pardaeva, I. M. (2014). ON THE EXAMPLE OF THE ARTISTIC AND HISTORICAL PROSE OF NAVOI IN TURKISH. The Way of Science, 73.
10. Mamayunusovna, P. I. (2021). BOBURNOMA. AS A HISTORICAL AND LITERARY SOURCE. Thematics Journal of Social Sciences, 7(5).
11. Pardaeva, I. M. (2022). NAVOI AND THE WISDOM OF HISTORY. Science and innovation, 1(Special Issue 2), 1-83.
12. Пардаева, И. М. (2024). ВЕЛИКИЕ ФИГУРЫ ДВУХ НАРОДОВ. THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH, 3(26), 250-254.